

Dr hab. Katarzyna Łeńska-Bąk
Katedra Kulturoznawstwa i Folklorystyki
Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa
Uniwersytet Opolski

Ocena rozprawy doktorskiej
mgra Sebastiana Latochy
pt. Świat lokalnych wyobrażeń o przeszczepach.
Perspektywa antropologii medycznej

W ostatnich latach mogliśmy obserwować znaczący rozwój wielu nauk, w tym także nauk medycznych, zwłaszcza w zakresie przeszczepów narządów. Ta metoda stała się ważnym i rzeczywistym rodzajem terapii pozwalającej nie tylko przedłużyć życie choremu, ale dać mu szansę na autentyczne funkcjonowanie. Rozwój medycyny na tym obszarze jest dziś bardzo dynamiczny i postępuje z niezwykłą szybkością; często niesie nadzieję, ale też bywa powodem dylematów natury etycznej, przede wszystkim budzi wiele niepokojów, zwykłych ludzkich obaw, jest przedmiotem rozmaitych wyobrażeń, niejednokrotnie wzniesionych i ugruntowywanych przez środki masowego przekazu. Często z telewizji, zwłaszcza z filmów kryminalnych, horrorów itp. ludzie czerpią wiedzę na ten temat. Jest to zjawisko niepokojące, bo tego typu przekazy w nikłym stopniu przekazują rzetelną wiedzę na temat przeszczepów, częściej operują sensacją, pokazują różnego rodzaju nadużycia i zamiast budować zaufanie do medycyny, wzniesają atmosferę strachu. Dlatego niezwykle ważne jest, aby tą tematyką zainteresowały się inne niż tylko medyczne, czy prawne dziedziny wiedzy. Warto wsłuchać się w głos ludzi, poznać ich opinie, wyobrażenia na temat przeszczepów, niepokoje z tym związane.

Praca doktorska Sebastiana Latochy jest właśnie odpowiedzią na te problemy. Temat, którego się podjął, jak już powiedziano, jest niezwykle ważnym we współczesności, zaś ustalenia, do których Autor dochodzi wykazują, że wciąż wymaga namysłu i pilnej debaty. Badania przeprowadzone przez Doktoranta są tym bardziej istotne, że problematyka przeszczepów, a dokładniej: wyobrażeń na ten temat może perspektywicznie wiele wnieść i być bardzo pomocną przy podejmowaniu decyzji przez lekarzy, ale i, a może przede wszystkim, w kwestiach legislacyjnych. Na Zachodzie, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych,

od dawna już korzysta się z pomocy antropologów w różnych obszarach działalności, czego doskonałym przykładem jest antropologia określana mianem stosowanej. Praca p. Latochy w istocie wpisuje się, jeśli tylko wzięto by pod uwagę jego ustalenia i byłaby wola z nich skorzystać, w tę dziedzinę wiedzy.

Przedstawiona mi do recenzji dysertacja składa się ze wstępu, dwóch części i zakończenia. We wstępie Autor przedstawia przedmiot badań i cel pracy oraz nakreśla obraz wsi, w której prowadzi badania (pisze o historii, architekturze, przemyśle, życiu i funkcjonowaniu zawodowym mieszkańców). Dane te są istotne, ponieważ dostarczają czytelnikowi informacji na temat badanej grupy. P. Sebastian Latocha prowadził badania we wsi Wola Krzysztoporska oddalonej 60 km od Łodzi przez dwa lata, od kwietnia 2014 do września 2016 roku. Systematycznie w tym czasie rozmawiał z tutejszymi mieszkańcami prowadząc z nimi wywiady oraz poznając ich bliżej także podczas rozmów prywatnych. Autor dysertacji zdecydował się, jeśli idzie o dobór próby, na metodę „kuli śnieżnej”, należącej do nieprobabilistycznych sposobów doboru próby pozwalającej na uchwycenie kulturowych znaczeń. Wybór uważam za właściwy i trafny w odniesieniu do wybranego przez Doktoranta przedmiotu badań. Ostatecznie, nie licząc badań pilotażowych i rozmów prywatnych, przeprowadził i zanalizował trzydzieści pięć wywiadów. Ilość ta, jak stwierdza sam p. Latocha, była wystarczająca. Zauważył bowiem, że już po trzydziestu wywiadach rozmowy przestały dostarczać nowych informacji, kolejnych pięć utwierdziło go tylko w tym przekonaniu. Po zapoznaniu się z całą pracą stwierdzam, że zebrany materiał jest bardzo bogaty i zróżnicowany na tyle, że wydaje się, iż p. Latocha podjął słuszną decyzję i zebrał wystarczająco danych etnograficznych.

Część I składa się z dwóch rozdziałów. W pierwszym z nich Autor wyklada metodę, jaką zamierza się w pracy posłużyć, w drugim podaje dane statystyczne dotyczące przeszczepów w Polsce. Tu zwraca również uwagę na destruktywny, ale i pozytywny wpływ mediów na wyobrażenia na temat przeszczepów i tym samym pokazuje zmiany w stosunku do tego zagadnienia przeciętnego Polaka.

W części II Autor przechodzi już do analizy zebranego materiału. Rozdział pierwszy poświęca potocznym wyobrażeniom o przeszczepach w świetle antropologicznej koncepcji daru, w rozdziale drugim skupia się na kłopotach z tożsamością, które pojawiają się zwłaszcza wtedy, gdy mowa jest o przeszczepach widocznych części ciała. Kolejny rozdział traktuje o ksenotransplantologii, którą, zresztą słusznie, analizuje w kontekście antropologicznej koncepcji „brudu”. W ostatnim rozdziale tej części Autor przedstawia wpływ koncepcji eschatologicznych na potoczne wyobrażenia o przeszczepach.

Struktura pracy jest przejrzysta. Kolejne rozdziały poszerzają wiedzę i informacje wprowadzone w poprzednich i układają się w uporządkowaną, logiczną całość. Autor odznacza się przy tym dużą dojrzałością metodologiczną oraz niezwykłą dociekliwością i wrażliwością badawczą. Prowadzi ciekawie narrację, profesjonalnie łączy wiedzę z zakresu antropologii medycznej z wiedzą antropologiczną, zwłaszcza z klasycznymi już koncepcjami: daru, nierozróżnialności sensualistycznej, czy „brudu”. Analizując materiał badawczy nie zapomina też o kategoriach myślenia zdroworozsądkowego czy wiedzy potocznej.

W przedstawionej do recenzji pracy największą trudnością recenzentki okazało się sformułowanie uwag krytycznych. Dysertacja jest bowiem pod każdym względem na bardzo wysokim poziomie. Autor wykazał się biegłością zarówno w prowadzeniu badań, jak i prezentacji ich wyników – istotnym walorem są liczne cytaty z wywiadów przeprowadzonych przez Doktoranta. Kolejną pozytywną cechą rozprawy jest sprawność, jaką wykazuje się Autor w przedstawianiu zebranego materiału, co nie zawsze i nie wszystkim badaczom się udaje: często jest po prostu nużące w lekturze. Tego jednak p. Latocha uniknął, a jego dysertacja jest pasjonującą lekturą, którą czyta się z wielką przyjemnością. Doktorant posiada zaawansowaną wiedzę dotyczącą metod badawczych, należycie stosuje pojęcia i zasady analizy i interpretacji właściwe dla antropologii. Zna i trafnie posługuje się opracowaniami naukowymi, które wykorzystuje w opisie prezentowanych zjawisk. Jego sądy i opinie są wyważone i celne. Pod względem redakcyjnym praca jest także na bardzo dobrym poziomie, sporadycznie trafiają się jedynie tzw. literówki.

Biorąc to wszystko pod uwagę, chcę raz jeszcze podkreślić, że kompetencje naukowe p. Latochy w przedstawionej dysertacji wydają się nawet przekraczać te, które powinien posiadać badacz na tym etapie pracy naukowej. Nie mam wątpliwości, iż przedstawiona mi do oceny dysertacja jest pracą wartościową. Pozostaje jeszcze raz podkreślić walory, a mianowicie dobre opanowanie warsztatu i dojrzałą świadomość badawczą Doktoranta, przemyślaną i logiczną kompozycję dysertacji, szerokie konteksty interpretacyjne. Dlatego z pełnym przekonaniem rekomenduję pracę do druku. Stanowczo i z pełnym przekonaniem stwierdzam, że praca powinna być uhonorowana nagrodą, a p. Sebastian Latocha powinien otrzymać dyplom z wyróżnieniem. Tym samym stwierdzam, że recenzowana praca w najwyższym stopniu spełnia wymagania, które stawiane są rozprawom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie Pana mgra Sebastiana Latochę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, 13.06.2017 r.

Heusler - Bgk